

Міністерство освіти і науки України
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ВУСАТЮК АЛІСА ОЛЕГІВНА

УДК 141.7:165.191:316.42(043.3)

СОЦІАЛЬНА МІФОЛОГІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії науки та культурології Центру гуманітарної освіти Національної академії наук України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Суходуб Тетяна Дмитрівна,
Центр гуманітарної освіти НАН України,
доцент кафедри філософії науки та культурології.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Андрущенко Тетяна Іванівна,
Національна музична академія України
імені П.І. Чайковського МОН України,
завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат філософських наук, доцент
Пода Тетяна Анатоліївна,
Національний авіаційний університет,
доцент кафедри філософії.

Захист відбудеться 20 жовтня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «19» вересня 2017 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У соціально-філософському дискурсі ХХ-ХХІ ст. набуває поширення звернення до соціальної міфології у якості об'єкта дослідження. Цей феномен суспільного буття людства має не суто архаїко-історичний, але й трансісторичний вимір, що відтворюється на кожному етапі історії у своїх як усталено традиційних, так і специфічних, характерних для певної епохи, ознаках. Дослідники наголошують, що виявлення чинників, які зумовлюють розвиток сучасних суспільств, винайдення теоретичних підходів до розв'язання таких соціально-філософських проблем, як сенс історії, її спрямованість, соціокультурні підстави суспільних перетворень тощо є неможливим без урахування специфіки соціальної міфології, її ролі та функцій у суспільному бутті.

Глобальна трансформація супроводжується нестримним зростанням впливу соціальної міфології. Всупереч розхожій думці, міфологічне мислення притаманне всім етапам розвитку людства, а не тільки його раннім (архаїчним) стадіям. Суспільство нового – глобального – типу породжує нову міфологію, яка входить у конфронтацію із усіма попередніми міфами.

Соціальна міфологія глобального типу впливає на суспільну пам'ять, підмиваючи тим самим фундаментальні традиційні основи суспільства, натомість надаючи найпростішу систему загальнодоступних знаків і символів, що сприймаються дезорієнтованими соціальними групами на віру, поза будь-якого критичного осмислення чи тривалої перевірки часом.

Висвітлення проблеми соціальної міфології сучасних суспільств в умовах глобалізації актуалізує питання розуміння смислів самої глобалізації, її позитивних та негативних наслідків для національних держав, суспільств, культур або традицій. Свій шлях за цих обставин проходить й Україна, у суспільному поступі якої практично збігаються процеси побудови демократичної держави й знаходження місця країни у глобалізованому світі.

Враховуючи недостатню вивченість глобалізаційних аспектів соціальної міфотворчості в сучасних наукових джерелах, є актуальним поглиблений всебічний аналіз феномену соціальної міфології в епоху глобалізації в контексті взаємного впливу сучасної соціальної міфології та глобалізованого суспільства.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Формування поняття «соціальний міф» та актуалізація проблеми соціальної міфології відбулися завдяки працям Ж. Сореля – міфологія була представлена актуальною частиною суспільного життя, функціональною складовою ідеологічної свідомості та політичної практики. В подальшому соціальна міфологія як певне колективне уявлення, здатне створювати поведінкову мотивацію, згуртовувати та спонукати людські маси до дій розглядалось у багатьох аспектах.

На передній план дослідження соціальної міфології виходять питання ролі, функцій, соціокультурного змісту міфології в традиційному та сучасному суспільствах; порівняння та розмежування сучасної міфології та «класичної»; типології соціальних міфів; визначення соціальної міфології як феномену

суспільного буття сучасних суспільств; вирізнення та розгляд специфіки соціального та політичного міфу (Р. Барт, А. Гулига, П. Гуревич, М. Еліаде, Е. Кассіер, К. Керенї, Г. Оботурова, К. Флад, С. Хантінгтон, К. Хюбнер, Т. Чередниченко, В. Шестаков, М. Шестов, С. Яровенко та ін.).

Категоріально-понятійний апарат дослідження міфології та, зокрема, соціальної міфології, представлений ланцюгом таких абстракцій як міф, соціальний міф, міфологія, міфологема, міфотворчість, міфологічне мислення тощо, вибудовувався та аналізувався в роботах М. Еліаде, Ф. Кессіді, О. Лосєва, Б. Малиновського, Є. Мелетинського, О. Потебні, Є. Режабека, Е. Тайлора, С. Токарева, К. Флада, Дж. Фрезера, Е. Фромма та ін.

Соціальна міфологія відрізняється від історично первісної, але має і схожі з нею риси, тому базисною теоретичною основою для наукового розуміння соціальної міфології слугує традиційна міфологія (Т. Апинян, О. Афанасьєв, О. Веселовський, В. Вундт, Г.-Г. Гадамер, Я. Голосовкер, Р. Грейвс, А. Гулига, Е. Дюркгейм, Е. М. Костомаров, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Строс, О. Лосєв, Б. Малиновський, Є. Мелетинський, М. Мюллер, М. Попович, О. Потебня, Р. Менар, Е. Тайлор, А. Тахо-Годі, Дж. Фрезер, О. Фрейденберг, Х. Янарас та ін.).

Вагому роль у дослідженні міфології мають представники наукових шкіл та напрямків: функціональна школа (Б. Малиновський, А. Радкліф-Браун, К. Прейс та ін.), яка однією з перших звернула увагу на соціально-психологічні функції міфу у суспільстві; ритуалістичний напрямок (Д. Харрісон, Ф. Корнфорд, А. Кук, Г. Маррей та ін.), в якому доводили близькість міфу та магії; психоаналітична школа (К. Керенї, О. Ранк, Г. Рохайм, З. Фрейд, К.Г. Юнг), в якій міф поставав в якості відтворення психічних комплексів або колективних архетипів. Продуктивним для дослідження виявився й структурний метод, представлений напрацюваннями К. Леві-Строса, Ж. Дерріда, Ж. Лакана, М. Фуко та ін.

Особливо важливими є досягнення символічної школи (Е. Кассіер, С. Лангер, В. Урбан), в якій вибудовувались концептуалізації міфу як символічної автономної форми культури, піднімалися питання особливої здатності людини до символізації, розтлумачувалося традиційне розуміння символу та його роль у сучасній культурі. Запропонована Е. Кассієром символічна інтерпретація міфу знайшла відгук у концептуалізаціях С. Аверинцева, М. Бахтіна, О. Лосєва, М. Мамардашвілі, О. Пятигорського, О. Фрейденберг та ін. Важливі концептуалізації міфу були здійснені у семіотиці (Р. Барт, У. Еко, О. Лосєв, Ю. Лотман, Б. Успенський), було доведено, що міф має формальні межі, але не має субстанціальних, він може поставати в якості комунікативної системи, здатної не тільки повідомляти, але й бути тим способом, у який міф висловлюється.

Інтерес до міфології знайшов своє відтворення у міркуваннях Платона, Аристотеля, Епікура, Дж. Віко, Вольтера, Ш. Монтеск'є, Й. Гердера, Я. Грімма, Ф. Ніцше, Ф. Шеллінга та ін. Теми соціального міфу як інструменту маніпуляції масовою свідомістю, ідеологічного впливу соціальної міфології на сучасні суспільства, індивідуальну та суспільну свідомість, політичні процеси тощо розглядаються в роботах Є. Анчел, П. Гуревича, С. Кара-Мурзи, Г. Лебона, Х. Ортеги-і-Гассета, Ф. Хайєка, К. Юнга та ін.

Традиція філософського та політологічного аналізу соціальної міфології склалася й в Україні (О. Андрієнко, О. Аркуша, В. Бушанський, Л. Войтович, Р. Голик, І. Грабовська, С. Денисюк, І. Діак, М. Дмитренко, О. Зарецький, О. Заславська, Д. Кіслов, С. Кримський, В. Куєвда, Г. Куц, М. Лукінюк, В. Малахов, М. Михальченко, М. Міщенко, Ю. Павленко, Л. Павлюк, Є. Подольська, О. Полисаєв, Н. Пробийголова, В. Ричка, О. Руда, М. Савельєва, Ю. Серова, А. Сошніков, А. Ставицький, Т. Суходуб, Ю. Шайгородський, В. Яременко та ін.). Питання духовного розвитку молоді в умовах сучасних глобалізаційних викликів розглянуті у працях дослідників філософії освіти, зокрема В. Вашкевича, Р. Вернидуба, В. Воронкової, Т. Жижко, О. Кивлюк, С. Клепка, А. Кравченко, С. Куцепал, В. Кушерця, В. Покась, В. Савельєва, Д. Свириденка та ін. Праці Т. Андрущенко присвячені духовному розвитку особистості та формуванню естетичного ставлення людини до дійсності, впливу мистецьких традицій на формування соціокультурної дійсності та світоглядних засад як у часи сталого розвитку, так і у трансформаційні періоди.

Основоположним для дослідження є процес глобалізації, інтерпретацією якого займаються зарубіжні (Е. Азроянц, З. Бауман, У. Бек, І. Валлерстайн, Е. Гідденс, Р. Пітерс, Т. Тимофєєв, Д. Хелд та ін.) та вітчизняні науковці (В. Багінський, В. Буряк, О. Волович, С. Кримський, В. Лях, Г. Носова, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, С. Пролєєв, В. Табачковський, В. Фадєєв та ін.). Важливі суспільні проблеми сучасного світу в умовах глобалізації підіймають В. Барков, Е. Герасимова, В. Муляр, І. Немчинов, Т. Пода, Т. Розова.

Відаючи належне вказаним науковим розробкам, маємо відзначити, що дослідження особливостей соціальної міфології за умов глобалізаційних трансформацій не є вичерпаним та потребує подальшої систематизації, концептуалізації та визначення існуючих, можливих і ймовірних перспектив подальшого розвитку даного важливого явища. Розуміння складностей означених суспільних процесів зумовило вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації затверджена Вченою радою Центру гуманітарної освіти НАН України (протокол № 1) від 11 лютого 2014 р., пов'язана із сучасними дослідженнями соціальної міфології, на рівні аналізу теоретичних підходів, розроблених в межах соціально-філософського пізнання феномену міфології, узгоджена з планами науково-дослідної роботи Центру гуманітарної освіти НАН України та виконана відповідно темі «Перехідні та порубіжні процеси в суспільстві: специфічні та загальні закономірності» (номер державної реєстрації – 0114U005142).

Мета дослідження – виявлення та аналіз соціокультурних засад, провідних процесуальних форм, напрямків розвитку, смислу соціальної міфології в умовах глобалізації.

Відповідно до поставленої мети сформульовані наступні дослідницькі завдання:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження соціальної міфології в умовах глобалізації;

- з'ясувати буттєві (соціально-онтологічні) основи сучасної соціальної міфології;
- дослідити характер і сутнісні особливості сучасної соціальної міфології;
- дослідити найважливіші умови (причини та фактори) зародження та відтворення сучасної соціальної міфології;
- проаналізувати феномен соціальної пам'яті у її зв'язку із соціальною міфологією;
- проаналізувати провідні міфологеми глобального суспільства;
- розкрити головні наслідки та ймовірні перспективи інкорпорації соціальної міфології у сфери суспільного життя в умовах глобалізації;
- виявити загальний смисл сучасної соціальної міфології.

Об'єкт дослідження – соціальна міфологія глобального суспільства.

Предмет дослідження – змістовні та процесуальні особливості розвитку соціальної міфології за умов глобалізації наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Теоретико-методологічна основа дослідження. Задля досягнення поставленої мети в дослідженні застосовано міждисциплінарний (полі-методологічний) підхід на основі філософської рефлексії, що оформлюється на перетині класичних («лінійних») та посткласичних («циклічних») парадигм; діє на підставі загальнонаукових методів аналізу та синтезу, індукції та дедукції, моделювання, абстракції; враховує «вічні» системи соціокультурних цінностей («глобальні системи істини» за П. Сорокіним) та порівнює особливості їхньої реалізації в історії різних соціумів, народів та культур; являє собою єдину та несуперечливу теоретичну цілісність за принципом доповнення; спирається перш за все на онтологічні засади та розкривається у цивілізаційній площині, як найбільш відповідній щодо дослідницьких завдань. Понятійно-категоріальний апарат досліджено за допомогою ціннісного, логіко-функціонального та міждисциплінарного підходів із використанням загальнонаукових методів. Підґрунтям висвітлення характеру, закономірностей, умов і особливостей становлення, наслідків, можливостей та ймовірних перспектив впровадження соціальної міфології глобального типу є онтологічний, описовий, ціннісний, генетичний, порівняльно-історичний, феноменологічний та семіотичний підходи. При узагальненні результатів дослідження використано проблемно-логічний та системно-структурний методи.

Теоретичну базу дослідження становлять розвідки щодо проблем міфології, соціальної міфології, міфотворчості, глобалізації, соціальної пам'яті, особистості, «масової людини» зарубіжних та вітчизняних авторів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у цілісному концептуальному аналізі розвитку соціальної міфології в умовах глобалізації, що дозволило виявити соціокультурні засади функціонування даного феномену в сучасних суспільствах. Наукова новизна дослідження конкретизована у наступних положеннях, що виносяться на захист:

Вперше:

– виявлено, що соціальна міфологія в умовах глобалізаційних трансформацій не здатна розвинути до рівня повноцінного сучасного світогляду, є буттєво і культурно неспроможною відповісти на сучасні історичні виклики, посприяти розв'язанню соціальних суперечностей у світі; її домінування унеможливорює ефективне облаштування сучасного геополітичного простору; обґрунтовано, що ймовірним результатом сучасної постмодерної міфотворчості буде втрата глобальним світом історичної перспективи, його неухильне звуження до розмірів штучної (неприродної) глобальної міфології; проаналізовано «ситуацію людини» сучасної доби глобалізації та виявлено, що той, хто живе всередині глобального міфу, втрачає зв'язки з власним суспільством, його духовними та історичними основами й не здатний ані змінити, ані підтримати глобальний світоустрій;

– запропоновано тлумачення загального смислу сучасної соціальної міфології: соціальна міфологія постмодерного типу набуває штучного, перехідного характеру і є історично минущою, оскільки не спирається на фундаментальні духовні та культурні основи суспільства, не продукує можливу перспективу для цивілізаційного розвитку людства, пропонуючи натомість вічно розтягнене теперішнє, таким чином позбавляючи смислу існування людську цивілізацію; в той же час, соціальна міфологія модерністського типу тісно пов'язана з соціальною та історичною пам'яттю, духовними та культурними надбаннями людства і спроможна надати різноманітні вектори історичному і духовному розвитку людської цивілізації.

Уточнено:

– методологічні засади, доцільні в аналізі соціальної міфології в умовах глобалізації, зокрема, запропоновано модель дослідження, що спирається на теоретичний арсенал класичної та посткласичної соціальної філософії, враховує досягнення і можливості «лінійних» та «циклічних» підходів та найбільш повно розкривається у цивілізаційній площині;

– специфіку соціально-онтологічних основ соціальної міфології як соціокультурного феномену суспільного буття: вона не є історично минущою, а має трансісторичний характер, тобто притаманна всім світовим цивілізаціям, у тому числі й сучасній, присутня на будь-якому етапі суспільного розвитку та завжди існує поряд із іншими світоглядними системами, зокрема, релігією, мистецтвом, наукою; соціальна міфологія є набагато стійкішим в буттєвому плані утворенням, аніж інші світоглядні форми;

– характерні риси соціальної міфології періоду сучасної глобалізації (постіндустріальної, постмодерністської доби), яка, на відміну від класичної міфології домодерних (архаїчних та доіндустріальних) суспільств, що перетинається із релігійними віруваннями, та на відміну від соціальної міфології модерних (індустріальних) суспільств, що тяжіє до науки і є надто ідеологізованою та політизованою світоглядною формою, відтворює спрямованість на тотальну деконструкцію вихідних традиційних засад соціокультурного життя сучасних суспільств.

Подальшого розвитку набули:

– дослідження специфіки соціальної пам'яті у контексті її взаємодії з соціальною міфологією: соціальна міфологія (домодерного і модерного типу) є носієм (і творцем) соціальної та історичної пам'яті і сприяє спадковості – передачі культурних та духовних цивілізаційних надбань крізь покоління, але постмодерна соціальна міфологія не є історично обумовленою, не спирається на культурні та духовні здобутки людської цивілізації; втрата зв'язку між поколіннями, культурний розкол у суспільстві та переписування історії призводить до руйнації соціальної та історичної пам'яті, до розростання та подальшого домінування соціальної міфології постмодерного типу;

– дослідження найважливіших умов (причин та факторів) зародження та відтворення сучасної соціальної міфології, зокрема, внутрішніх (духовних, в культурно-історичному сенсі «наскрізних») та зовнішніх (переважно політичних та економічних), що безумовно домінують у нашому часі; найбільш значущою умовою для виникнення і розростання сучасної соціальної міфології є глобалізація, яка включає в себе поточне зіткнення і протистояння провідних цивілізаційних систем і системні кризи всередині цивілізацій;

– аналіз міфологем, що приховують істинний характер глобального суспільства, які пов'язані із діяльністю державних і корпоративних груп як суб'єктів міфологізації та існують задля збереження status quo, спрямовані на підтримку єдиного глобального «центру»; серед яких – міфологема про остаточну перемогу лібералізму і «кінець історії»; міфи про ідеальний економічний устрій, стихійний порядок, про можливість експорту соціальних інститутів, деконструкцію ідеї «національного» тощо.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що запропонована концепція дозволяє цілісно представити феномен соціальної міфології за специфічних умов глобалізаційних трансформацій сучасних суспільств; повніше усвідомити смисл сучасних соціокультурних процесів у світі, що глобалізується, зокрема, виявити продуктивні смисли міфотворчих процесів та руйнівні (особливо щодо національних культур та традицій духовно-культурного буття), що в цілому сприятиме оптимізації процесу реформування сучасного українського суспільства. Результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці нормативних курсів та спецкурсів, навчально-методичних посібників з дисциплін «Соціальна філософія», «Політична антропологія», «Культурологія», «Філософія історії».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаним науковим дослідженням. Наукові результати, висновки і положення, що виносяться на захист, отримані автором самостійно. При аргументації окремих положень використовувались й праці інших науковців, на які зроблено посилання. Основні результати дослідження знайшли відтворення в публікаціях автора.

Апробація результатів дисертації. Достовірність та об'єктивність результатів дослідження підтверджується їх апробацією на 10 наукових конференціях та круглих столах. Основні положення та висновки дисертаційної роботи репрезентовані автором у доповідях та повідомленнях на регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових конференціях та круглих столах:

Всеукраїнська наукова конференція «Історія філософії у вітчизняній духовній культурі (з нагоди Всесвітнього Дня Філософії – World Philosophy Day (UNESCO))» (Полтава, 2013, 2015); Всеукраїнський круглий стіл «Антропологічний та соціокультурний виміри глобалізованого світу» (Київ, 2014), XXIV Міжнародна наукова конференція ім. проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2015), Всеукраїнський круглий стіл «Інформаційне суспільство: його проблеми та перспективи у XXI столітті» (Київ, 2015, 2016), Міждисциплінарна всеукраїнська науково-теоретична конференція «Релігія. Філософія. Культура», присвячена 300-річчю преставлення засновника Чернігівського колегіуму Іоанна Максимовича та у зв'язку із 25-річним ювілеєм кафедри філософії та культурології Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (Чернігів, 2015), Міжнародна наукова конференція «Глобальні проблеми сучасності у контексті історико-філософського знання» (Одеса–Дніпро, 2016), Міжнародна наукова конференція «Феномен мистецтва як проблема філософії і культури Срібного віку» (Дрогобич, 2017), Міжнародна науково-практична конференція «“Kondratyuk Innovations XX – XXI” до 120-ої річниці з дня народження Юрія Кондратюка (Олександра Шаргея)» (Полтава, 2017).

Публікації. Результати дослідження висвітлені в восьми публікаціях, з них п'ять статей у фахових виданнях України, затверджених для філософських наук, одна – у виданні України, яке включено до міжнародних наукометричних баз та дві у збірниках матеріалів і тез доповідей на всеукраїнських конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені поставленими завданнями і логікою дослідження, що впливає з його мети. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають у себе десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 224 сторінки, з них 197 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складає 27 сторінок і налічує 268 найменувань, з них 12 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, ступінь розробленості теми, розкрито мету і завдання, визначені об'єкт, предмет та теоретико-методологічні основи дослідження, формулюються наукова новизна роботи, теоретичне та науково-практичне значення, наведені дані про публікації та апробацію результатів дослідження, окреслено його структуру.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження соціальної міфології» розкриває найбільш прийнятні прийоми, методи, які б дозволили якнайкраще дослідити явище соціальної міфології в умовах глобалізації, теоретичний арсенал та джерела дослідження.

У підрозділі 1.1 **«Соціальна міфологія як предмет наукового пізнання»** визначено об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, надано визначення таким засадничим для дослідження поняттям як «міф», «міфологія», «соціальна міфологія», «міфологема», «глобалізація» та іншим, які входять до

категоріального апарату роботи. «Міф» визначається як специфічне соціокультурне духовне утворення, особливий спосіб духовного бачення і освоєння природної та соціокультурної дійсності, представлений у вигляді оповіді, що дозволяє чуттєво-образно сприймати всі речі та явища як взаємопов'язані. Підкреслено, що міф не слід відносити виключно до архаїчних форм світогляду. Розрізняється міф архаїчний та соціальний, традиційний та сучасний. Архаїчний міф є найближчим за значенням до казок і легенд, але не зводиться до них, адже у міф вірять, його не стільки усвідомлюють, скільки переживають. Термін «міфологія» використовується у дисертації у значенні комплексу міфів, а не науки про міфи. Термін «глобалізація» розуміється як цілісний об'єктивний процес, який зачіпає усі сфери людського буття.

У підрозділі 1.2 **«Теоретичні підстави та основні джерела дослідження соціальної міфології»** розглядаються основні концептуальні підходи, джерела, які існують в рамках наукового дискурсу щодо міфологічної проблематики. Розглядаються найбільш значимі течії дослідження міфології, починаючи з ХІХ ст. – доби, в яку відбувся якісний стрибок у дослідженнях міфології порівняно з більш ранніми періодами. Проаналізовані особливості міфологічної, антропологічної та функціональної шкіл, етимологічного, ритуалістичного напрямків, французької соціологічної школи, структуралізму. Детально представлено символічний підхід на рівні вчень таких його представників як Е. Кассирер, С. Лангер, В. Урбан. Розглянута психоаналітична теорія (З. Фрейд, К.Г. Юнг) та ідеї її прихильників – Дж. Кемпбелла, В. Вундта, який поєднував етнологічний і психологічний підходи. Досліджено ідеї Ж. Сореля як творця поняття «соціальна міфологія». Окремо розглянуті праці Р. Барта «Міфології», О.Ф. Лосєва «Діалектика міфу», М. Еліаде «Аспекти міфу». Проаналізовані досягнення вивчення соціального міфу українськими науковцями та визначено, що переважна увага приділяється питанням національного буття та культури, аналізу окремих аспектів міфологізації у різних сферах суспільного буття, але поза увагою залишається розробка проблем теоретико-методологічного характеру щодо цілісного, комплексного розуміння соціальної міфології.

У підрозділі 1.3 **«Методологічні настанови та напрямки дослідження соціальної міфології»** були обґрунтовані основні методологічні засади дисертаційної роботи. Визначено, що для досягнення найбільш повного результату необхідно дотримуватися принципу методологічного плюралізму, який передбачає використання сукупності пов'язаних між собою загальнонаукових методів дослідження, відповідно до визначених особливостей і завдань дослідження, які будуть доповнювати один одного. Пріоритетним методом є дедукція, яка дозволить не допустити підміни цілісної концепції на підрахунок нескінченно малих рядів чисто емпіричних даних, оскільки дедуктивний метод рухається від загального до одиничного. Обґрунтовується позиція, що соціальну міфологію слід досліджувати переважно у рамках циклічних (цивілізаційних) підходів. Це спричинено тією обставиною, що соціальна міфологія є не історично минущою, а являється свого роду «вічною» формою, яка прив'язана до історії певних цивілізацій.

У другому розділі «Соціальна міфологія у глобальному суспільстві» досліджується феномен сучасної соціальної міфології на рівні його онтологічних основ, особливостей, функцій, видів, структури. Тема міфології представлена в історичному зрізі, у контексті актуалізації постановок проблеми соціального міфу у філософії XIX-XX ст.

У підрозділі 2.1 «Онтологічні основи та структура сучасної соціальної міфології» з'ясовані буттєві основи соціальної міфології. Визначено, що соціальна міфологія являє собою вихідну та вічну практичну форму освоєння, облаштування та організації суспільного буття. Одночасно з цим, соціальна міфологія постає особливим соціокультурним і етнокультурним середовищем, сферою або реальністю, в якій реалізуються, осягаються, відтворюються і відбиваються різноманітні форми життєдіяльності людини. Міфологія належить до духовної сфери суспільного життя, на яку впливають соціально-економічна, соціально-політична та ін. сфери та яка й сама впливає на них.

Зазначено, що міф є надособистісним явищем, яке існує в масовій свідомості та в підсвідомості, і є невіддільним від суспільного життя. Міф базується у первинному прошарку традицій, норм і звичаїв суспільства і може бути присутнім на будь-якому рівні суспільного буття. Провідним чинником розвитку соціальної міфології виступає перш за все культура. Соціальна міфологія та її елементи можуть виникнути при будь-якому соціально-економічному устрої, при будь-якому політичному режимі й можуть існувати у відриві від початкових умов, своїх творців і носіїв. Буденний світогляд сучасної людини може містити міфологічну складову світосприйняття, елементи якого можуть проявлятися навіть у наукових колах. Серед основних світоглядних аспектів (онтологічного, гносеологічного, праксеологічного, аксіологічного), які здатні містити у собі міфологічні установки, найчастіше фундаментом для соціальних міфів слугує ціннісний (аксіологічний) аспект, особливо його етична складова.

До основних структурних елементів соціальної міфології відносяться соціальні суб'єкти, творці міфології; духовно-теоретична і практична діяльність по виробленню, поширенню, відтворенню і споживанню соціальної міфології; сам міф, соціальна міфологія як закономірний або випадковий результат такого роду діяльності. Процес міфотворчості відбувається двома шляхами – «знизу» та «зверху». Міфотворчість «знизу» є своєрідною побутовою міфологічною сукупністю, яка пройшла через покоління і перетворилася на частину суспільного менталітету. Міфологія, утворена таким шляхом, є простою, стійкою і органічно вплетеною у суспільство, вона зазвичай є хаотичною і підкорюється лише особливостям суспільства. Міфотворчість «зверху» слугує інтересам певної суспільної групи. Її структуру можна виділити. До структури такої соціальної міфології відноситься замовник (соціальний суб'єкт), творець і куратор міфу, власне міф.

Досліджена проблема стійкості та самостійності міфу, а також необхідність скеровувати та підживлювати міф для його функціонування. Дано розрізнення соціального та політичного міфу. Проаналізовані особливості політичного

ритуалу як одного з механізмів втілення політичної міфології. Зафіксовано, що міф завжди несе в собі символічне навантаження, проаналізовано знак, як центральне поняття семіотики. Доводиться, що є доцільним поділ міфології на типи за формою реалізації (явні і приховані), за рівнями поширеності і панування у суспільстві (міфи «основ», домінантні міфи, інноваційно-конфронтаційні міфи і «відкладені» міфи), за характером виникнення і впливу (зовнішні і внутрішні), за ступенем поширення і соціальною спрямованістю (глобальні, міждержавні, державні, міфи суспільних груп), за сферами суспільного життя (суспільно-економічні, суспільно-політичні і духовні – релігійні та культурні).

У підрозділі 2.2 **«Характер і сутність сучасної соціальної міфології»** були визначені інтегральні характеристики сучасної соціальної міфології. Зазначена глобальність впливу соціальної міфології, прагнення підпорядкувати все суспільне життя у всіх його проявах, безвідносно від соціокультурних особливостей предмета впливу. Соціальна міфологія відзначається синкретичністю і еkleктичністю, вільним поєднанням та несподіваною злитістю різних онтологічних, гносеологічних, сакральних, містичних, волюнтаристських та інших рядів. Важливою ознакою соціальної міфології є її структурна гетерогенність, різноманітність і «пористість» змісту, при цьому вона допускає самі довірливі пояснювальні або установчі конструкції або навіть їх повну відсутність. Міфологічна конструкція постійно претендує на універсальність, і характеризується відмовою від фіксації розбіжності та неузгодженості між належним і суцільним у вихідному міфічному образі. Соціальну міфологію позначає консервативність, дотримання раз і назавжди встановлених або запозичених зразків, парадигмальне сприйняття міфологізованих установок і діяльності, некритичність і непрозорість змісту, які передбачають постійне перетлумачення вихідних установок міфу та виключають його критику ззовні. Характеризує міфологію закритість, що припускає іманентну розчинність у змісті міфу, сувора заборона на підключення зовнішніх пояснювальних або інтерпретаційних конструкцій. Соціальній міфології притаманна ритуальність, спряженість з певним театралізованим ритуалом або якоюсь демонстративною, фіктивною та декоративною церемонією. Важливими особливостями соціальної міфології є її рухливість, нестійкість, ілюзорність, відмова від фіксації змістовних структур, чітких установок і пояснювальних принципів, беззмістовність і тяга до «порожніх» форм.

У підрозділі 2.3 **«Умови зародження та відтворення соціальної міфології нового типу»** були визначені найважливіші зовнішні і внутрішні умови для зародження та існування сучасної соціальної міфології. Найбільш значущі зовнішні умови пов'язані з поточним зіткненням і протистоянням провідних цивілізаційних систем (С. Хантінгтон). Найважливіші внутрішні умови появи та функціонування сучасної соціальної міфології пов'язані з кризовими періодами власного становлення цивілізаційних систем, а також змінами їх власних пріоритетів та цінностей. До істотних умов відносяться також зовнішньо і внутрішньополітичні обставини, а також саме явище (і одночасно процес) глобалізації. Було проаналізовано явище глобалізації як найважливішого

зовнішнього і внутрішнього фактору існування сучасної соціальної міфології. Глобалізація, яка спочатку виникла як економічний процес, залишається основним системоутворюючим фактором, який тягне за собою зміни у всіх сферах суспільного життя. Період глобалізації вперше створює виключно сприятливі умови для нестримного тиражування найбільш примітивних форм соціальної міфотворчості, а також відносно стійких соціальних міфів, які хоча і можуть підміняти один одного, але частіше за все існують паралельно, бо становлять необхідний мінімум міфологічного світосприйняття в цілому.

У підрозділі 2.4 «**Соціальна та колективна пам'ять у глобальному суспільстві**» був досліджений феномен соціальної пам'яті, його особливості і завдання в умовах глобалізації, зв'язок феномену пам'яті з національною культурою, історичними традиціями. Колективна пам'ять виходить за межі особистісної свідомості, на відміну від індивідуальної (внутрішньої) пам'яті, що ґрунтується на спогадах окремої людини, є особистісною і обмеженою часовими рамками. Людина будує власні спогади на основі соціально-меморіального каркасу певних загальноприйнятих у суспільстві положень, санкціонованих соціальною групою. Соціальна пам'ять, у порівнянні з колективною, виступає як більш загальна пам'ять домінуючої частини соціуму, де соціальний міф є носієм і одночасно творцем соціальної пам'яті. Зазначено, що під впливом глобалізації відбувається значне розширення рамок соціальної пам'яті, що може призвести до втрати значення для народу власної історичної спадщини. Головною якістю соціальної пам'яті в добу глобалізації стає її здатність до об'єднання населення спільною історією, базовими спогадами, притаманними конкретному етносу, нації. Основним завданням соціальної пам'яті в епоху глобалізації стає захист унікальності народу, його історичної культурної пам'яті, й протидія експансії культурної глобалізації.

У третьому розділі «**Реалізація та перспективи сучасної соціальної міфології**» висвітлюються особливості основних соціальних міфів глобального суспільства. Найважливішими аспектами міфологізації глобального суспільства, як стверджується у дослідженні, є міфологізація глобального суспільства, політичної сфери та міфологізація подальшого розвитку цивілізаційних систем.

У підрозділі 3.1 «**Провідні міфологеми глобального суспільства**» розглянуті форми реалізації сучасної соціальної міфології, які успішно діють в умовах глобалізації. Починаючи з середини ХХ ст. до сьогодні постав цілий ряд підходів до бачення майбутнього людства в умовах глобалізації: модерністський, антиглобалізаційний (антимодерністський або альтерглобалістський) і постмодерністський. Кожен з означених підходів породив комплекс міфів, пов'язаних з самим процесом глобалізації. У сучасному світі панує міфологія постмодернізму, вона супроводжує і слугує інтересам політичного або економічного гегемона. Більшість сучасних міфів підпорядковується постмодерній міфології, яка перетворилася на один з елементів соціалізації особистості у сучасному глобалізованому світі. Великого значення набули міфологеми ідеї нового світового порядку і теорії світової системи, крайньою з яких стала міфологема про остаточну перемогу лібералізму і «кінець

історії». Невід'ємною частиною глобалізаційного комплексу міфів є економічні міфи, оскільки глобалізація з'явилась і продовжує розвиватися, перш за все, як економічне явище, поширюючись при цьому на всі інші сфери суспільного життя. Ідея ідеального економічного устрою є однією з базових ідей людства і на сьогодні включає в себе міфи-антагоністи, такі як міф про стихійний порядок, який з'явився у другій половині XVIII ст., і міф «розподільчої справедливості», або соціалістичний міф, основні ідеї якого прописані ще у «Державі» Платона. Через перемогу ринкової ідеї на початку 90-х років XX ст. та сприятливі умови глобалізації, набуває оберти міф про можливість експорту інститутів. Всесвітньо відомий міф «*Tabula rasa*» як можливість виховання і перевиховання суспільства в цілому та особистості, зокрема, при зміні об'єктивних умов існування, активно використовується у сучасному глобалізаційному суспільстві для зміни глобального суспільства під потреби ринку. Глобалізація призвела до суттєвого обмеження суверенних прав більшості національних держав, піддала деконструкції ідею «національного», підставила під удар традиційну національно-державну міфологію та породила міфи космополітичного характеру, які заперечують необхідність існування національних держав вже на даному етапі розвитку людства.

У підрозділі 3.2 «**Глобальні наслідки та перспективи інкорпорації сучасної соціальної міфології у суспільне життя**» зазначається, що соціальні міфи, які супроводжують і обслуговують конкретні проблеми глобального світу, одночасно й обумовлюють вектори розвитку цієї проблеми у відповідності до її висвітлення у міфах. Постмодерна соціальна міфологія значно вплинула на всі сфери, форми соціального життя суспільства, але найзначніші наслідки її інкорпорації проявилися у впливі на особистість та на суспільство в цілому. Соціалізація у сучасному глобальному просторі потребує прийняття загальноприйнятих у світовому суспільстві міфологічних комплексів, серед яких центральною є міфологема про необхідність демократичних інституцій та ліберально-демократичного режиму для розвитку особистості, яка деформує і стандартизує уявлення про майбутнє та цивілізаційний розвиток, перешкоджає появі якісно нового бачення історичного процесу та його смислу. Глобалізація та постмодерна міфологія поставили під питання можливість збереження світового культурного різноманіття, але породили міфологію-антагоніста про духовне відродження у вигляді популяризації традиційної символіки тощо, яка сама по собі є соціальним міфом, оскільки призводить до поверхневого розуміння народами власної культури, а отже втрати фундаментальних основ власне існування етносів. Сприяння міфологізації світового суспільства призводить до можливості легкої маніпуляції масами, оскільки маси не мають звички мислити критично.

У підрозділі 3.3 «**Соціокультурний смисл сучасної соціальної міфології**» містяться роздуми на тему пошуку смислу соціальної міфології. Зазначається, що смисл є основоположним принципом соціальної філософії та філософії історії, а соціальна міфологія виступає в якості певного способу світосприйняття та життєдіяльності великих соціальних груп, цілих соціумів та локальних

цивілізацій, що виходять з того чи іншого смислового підходу до дійсності. Соціальна міфологія залишається одним з найвагоміших інструментів для маніпулювання масовою свідомістю, при чому основною дією мас завжди була руйнація реально (або ілюзорно) застарілих цивілізацій (Г.Лебон), тому постмодерна міфологія швидко зайняла домінуючу позицію у масах. Неспроможність постмодерної соціальної міфології перетворитися на цілісний, духовно та культурно збагачений світогляд розкривається у заперечуванні можливості будь-якої історичної перспективи та цивілізаційного розвитку, натомість пропонується вічно розтягнутий стагніс. Така модель існування людської цивілізації не буде готова до історичних викликів, що зводять нанівець саме її існування. Стримування соціальної міфології постмодерного типу та, натомість, відновлення та підтримка всього культурно-цивілізаційного спектру світоглядів має стати одним з важливих векторів духовного та культурного розвитку людства.

ВИСНОВКИ

1. Цілісне дослідження сучасної соціальної міфології має спиратися на весь доступний арсенал (системний підхід, загальні наукові методи, розвинений категоріальний апарат, наочність) класичної та посткласичної філософії, але не може бути обмежене раніше означеним теоретико-методологічним простором. Наукове дослідження характеризується поліметодологічністю, ведеться на перетині «лінійних» та «циклічних» підходів та найбільш повно розкривається саме у цивілізаційній площині. Соціальна міфологія не є історично минущою, вона притаманна (хоча й в неоднаковій мірі) всім світовим цивілізаціям та присутня на будь-якому етапі суспільного розвитку, від архаїки й до нашого глобального сьогодення.

2. Міфологія належить духовній сфері, вона укорінена у традиціях, нормах, звичаях, психологічних властивостях людського характеру, вона відкрита культурному впливу великих ціннісних систем («глобальних систем істини» за П. Сорокіним), нерідко перебуває на межі «між інстинктом і розумом» (Ф. Хайєк) і вільно діє у всіх сферах суспільного життя. Міф є набагато стійкішим в плані буттєвому, онтологічному, аніж інші світоглядні форми. Соціальна міфологія модерних (індустріальних) суспільств XVII- XX ст., що тяжіє до науки та є занадто ідеологізованою та політизованою, відрізняється не лише від класичної міфології домодерних (архаїчних та доіндустріальних) суспільств, яка перетинається із релігійними віруваннями, але й від соціальної міфології періоду сучасної (постіндустріальної, постмодерністської) глобалізації, що спрямована до тотальної деконструкції висхідних засад суспільного життя як таких. До структурних елементів модерної соціальної міфології слід відносити соціальні суб'єкти (творці міфології), духовно-теоретичну і практичну діяльність по виробленню, поширенню і споживанню соціальної міфології та міф (соціальну міфологію) як закономірний або випадковий результат такого роду діяльності. Структурні елементи сучасної (постмодерністської) соціальної міфології є

надмірно розмитими, вони зазвичай позбавлені внутрішньої – світоглядної та організаційної – цілісності й прагнуть підлаштуватися під будь-які суспільні механізми, навіть дуже мінливі, примітивні, архаїчні або відверто деструктивні.

3. Сучасна соціальна міфологія є вкрай нестабільним з'єднанням багатьох фрагментованих форм та різнорідних процесів і має безліч найпримхливіших характеристик (глобальність, універсальність, синкретичність, гетерогенність, некритичність, непрозорість, рухливість, нестійкість, ілюзорність, беззмістовність, консервативність, ритуальність, театралізованість, агресивність). Вона реанімує доісторичні стереотипи й дораціональні практики, знаходиться в конфронтації з історичними досягненнями періоду модернізації та наявним соціокультурним середовищем, протистоїть існуючим світовим цивілізаціям, віддає перевагу найпростішим розв'язанням складних проблем і не має чітко сформульованої прикінцевої мети. Вона позбавлена внутрішньої єдності, не може постати як система, що здана до самоорганізації й відноситься переважно до утворень хаотичного типу, які позбавлені скільки-небудь чітко означених векторів розвитку.

4. Глобальна міфологія нівелює історичні цінності світових цивілізацій, дезорієнтує масову людину-«споживача», підводить під удар глибинні механізми суспільного розвитку, робить світ більш хаотичним й, тим самим, постає соціальною міфологією нового типу, що вже не може й надалі виконувати традиційну, задля будь-якого світогляду, роль – формувати або визначати загальну картину світу й орієнтувати на виконання суспільно-корисної діяльності та позитивні зміни. Основною («наскрізною») умовою існування новітньої соціальної міфології, як і раніше, виступають духовні – внутрішні – основи, але головними умовами є зовнішні політичні та економічні обставини нашого часу, саме вони мають переважно деструктивну – антикультурну – мотивацію, ставлять конкретні – руйнівні – цілі й здатні зібрати з розрізнених і вельми примітивних бездуховних форм певну подобу соціального міфу (постмодерністський соціальний міф), який не є історично та культурно обумовленим, на відміну від архаїчного та модерного соціальних міфів.

5. В умовах глобалізації, як наймасштабнішого світового трансформаційного процесу, який відзначається значним розмиванням культурних і соціальних рамок між окремими соціальними групами, цілими суспільствами і цивілізаційними системами, головною функцією соціальної пам'яті постає захист духовно-культурних надбань минулих і сучасних поколінь та історичної пам'яті народів світу. Соціальний міф є важливим носієм соціальної пам'яті, осередком найбільш значущих образів історичних персоналій, які уособлюють собою морально-етичні та естетичні цінності народу. Втрата зв'язку між поколіннями, де більш старші покоління тяжіють до традиціоналізму або модернізму, а молодші – відкриті постмодерній культурній глобалізації, сприяє культурному розколу, поступовому нівелюванню і деградації історичної пам'яті. Підміна соціальної пам'яті цілого народу пам'яттю окремих колективів (переписування історії) призводить до втрати соціальної, культурної і духовної цілісності суспільства. За таких умов забезпечується активне розростання, реалізація і наступне домінування постмодерної соціальної міфології, не здатної

постати світоглядною основою для цілісного, культурно та духовно збагаченого, глобально-світового суспільства.

6. Особливі форми реалізації сучасної соціальної міфології здатні відхилятися від раніше винайденої закономірності розвитку. Глобальний світ демонструє не лише нестабільність та наведений хаос, але й наявність підчас добре організованих та жорстко цілеспрямованих державних та корпоративних груп як суб'єктів міфологізації, які працюють під міцним інформаційним та міфологічним прикриттям та нерідко стають об'єктом (само)міфологізації. Провідні міфологеми існують виключно задля збереження status quo, вони спрямовані на підтримку єдиного глобального «центру», на приховування власних цілей та результатів його (руйнівної) діяльності, на вихвалання «правильних політичних інститутів», «правильної політики» та відмову від «незначущих» факторів національної держави, «незалежної культури» або «зовнішнього впливу» (Ф. Фукуяма). Найбільш гідною перспективою задля остаточної консервації стану всіх незахідних цивілізацій, яким назавжди була відведена роль «світової периферії» (І. Валлерстайн), проголошується «скорочення дистанції відставання» (Ф. Фукуяма) від світового лідера, а найбільшою загрозою – втрата лідерства.

7. Глобальний світ не може ефективно облаштувати сучасний геополітичний простір, поступово втрачаючи історичну перспективу і через це неухильно звужуючись до розмірів штучної глобальної міфології. Соціальна міфологія (архаїчна і модерна), як носій (і творець) історично обумовленої соціальної пам'яті, природньо посідала значне місце у позараціональних аспектах основних сфер суспільного життя людства. Постмодерна соціальна міфологія активно витісняє модерну міфологію і сприяє руйнації буттєвих основ суспільного життя, спрямована на деконструкцію, переформатування й витіснення культурних досягнень модернізаційного та домодернізаційного періодів. Глибоке занурення у глобалізоване середовище призводить до вимушеного пристосування до домінуючих міфів постмодерністського типу. Така глобалізована масова людина втрачає зв'язок з власним суспільством і його духовними та історичними основами, що призводить до підміни реальної історичної пам'яті на постмодерністський «нарратив» – театралізований «симулякр» цілеспрямовано переписаної історії. Знеособлена (українська глобалізована) людина не може надійно ідентифікувати себе щодо суспільства, культури, знання або віри; той, хто живе «всередині» глобального міфу, живиться неповноцінним, мінливим світоглядом, не здатний ані змінити, ані підтримати нестійкий глобальний світоустрій.

8. Сучасна соціальна міфологія постмодерного типу має штучний, перехідний характер і не зуміла піднятися до рівня повноцінного світогляду й стати врівень з релігійним, науковим або ж навіть із попередніми міфологічними світоглядами. Така постмодерна міфологія є історично минущою, адже логіка розвитку людської цивілізації не є цілком прозорою та зрозумілою, вона будується по всьому ходу всесвітньої історії і потребує не лише розвитку і змін, але й постійної опори на попередні надбання, тоді як постмодерна соціальна міфологія, що націлена на деконструкцію попередньої (модерної) соціальної

міфології та всього традиційного суспільного ладу, здатна лише залишатися у вічно розтягнутому стазисі й не готова до історичних викликів, що зводить нанівець смисл існування людської цивілізації. «Глобальне суспільство» було й залишається одним з багатьох фокусів всесвітньої історії, що піддалися тотальній міфологізації, відкинули власну культуру, своє минуле та майбутнє, вважають себе єдиним вічним й неминущим «теперішнім» («повсякденням»). Майбутнє належить оновленій міфології модерністського типу, яка пов'язує собою минулий досвід, теперішню реальність і залишає поліваріативність історичного і духовного розвитку для всіх людських цивілізацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Вусатюк А. О. Феномен соціальної міфології в сучасному науковому дискурсі України // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т. Київ, 2014. Вип. 2(20). С. 124-128.

2. Вусатюк А. О. Истоки символизма в мифологии // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. / Чернівецький національний університет. Чернівці, 2014. Вип. 726-727. Філософія. С. 286-291.

3. Vusatiuk A. Global processes and social mythology: the main line of intersection // Totallogy – XXI. Постнекласичні дослідження: наук. зб. / Центр гуманітар. освіти Нац. акад. наук України, Лаб. постнеклас. методологій. Київ, ЦГО НАН України, 2015. № 32. С. 184-193.

4. Вусатюк А. О. Соціальна пам'ять у період глобалізації // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. авіаційний ун-т. Київ, 2015. Вип. 2(22). С. 140-144.

5. Вусатюк А. О. Исторические типы мифологии: сравнительный анализ // Totallogy – XXI. Постнекласичні дослідження: наук. зб. / Центр гуманітар. освіти Нац. акад. наук України, Лаб. постнеклас. методологій. Київ, ЦГО НАН України, 2016. № 33. С. 308-320.

Статті у міжнародних наукових фахових виданнях і виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

6. Вусатюк А. О. Национальное государство и национально-государственная мифология в условиях глобализации // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя, ЗДІА, 2016. вип. № 65. С. 232-241.

Матеріали та тези науково-практичних конференцій:

7. Вусатюк А. О. Анализ мифа в творчестве А. Ф. Лосева // Історія філософії у вітчизняній культурі. Тов-во рос. філ. при Укр. філ. фондї;

Полтавський нац. тех. ун-т ім. Ю. Кондратюка; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України; Центр гум. Освіти НАН України. Полтава: «АСМІ», 2014. Вип. 11. С. 622-630.

8. Вусатюк А. О. Розвиток особистості у міфологізованому глобальному суспільстві // Релігія. Філософія. Культура: матеріали Міждисциплінарної всеукр. наук.-теорет. конф. / Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2016. С. 211-214.

АНОТАЦІЇ

Вусатюк А.О. Соціальна міфологія в умовах глобалізації. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертацію присвячено аналізу малодослідженої у соціальній філософії теми – соціальній міфології сучасних суспільств за умов процесу глобалізації. На основі «лінійних» та «циклічних» підходів, характерних для класичної та посткласичної філософії, виявлена та проаналізована трансісторична сутність соціальної міфології; проведено порівняльний аналіз соціальної міфології модерних (індустріальних) суспільств та соціальної міфології постіндустріальної (постмодерністської) епохи глобалізації. Показано, що головна особливість сучасної соціальної міфології полягає у тому, що вона позбавлена внутрішньої єдності, представляє собою нестабільне з'єднання багатьох фрагментованих форм та різнорідних процесів, відноситься переважно до утворень хаотичного типу й відповідно – не може постати як система, що здатна до самоорганізації. Соціальна філософія реанімує передусім доісторичні стереотипи та дораціональні практики, знаходиться у конфронтації із суспільно-історичними досягненнями епохи модернізації, віддає перевагу найпростішим формам розв'язання складних соціокультурних проблем сучасного суспільства.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше проаналізовано наслідки використання соціальної міфології у глобалізаційних суспільних трансформаціях, показано, що глобальний світ не може ефективно облаштувати сучасний геополітичний простір та втрачає історичну перспективу передусім через його звуження до розмірів неприродної глобальної міфології.

Ключові слова: міф, соціальний міф, соціальна міфологія, міфологема, образ, символ, міфотворчість, соціальна пам'ять, глобалізація.

Вусатюк А.О. Социальная мифология в условиях глобализации. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. –

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

Диссертация посвящена анализу малоисследованной в социальной философии темы – социальной мифологии современных обществ в условиях процесса глобализации. На основе «линейных» и «циклических» подходов, характерных для классической и постклассической философии, выявлена и проанализирована трансисторическая сущность социальной мифологии; проведен сравнительный анализ социальной мифологии современных (индустриальных) обществ и социальной мифологии постиндустриальной (постмодернистской) эпохи глобализации. Показано, что главная особенность современной социальной мифологии заключается в том, что она лишена внутреннего единства, представляет собой нестабильное соединение многих фрагментированных форм и разнородных процессов, относится преимущественно к образованию хаотического типа и соответственно – не может предстать как система, способная к самоорганизации. Социальная мифология реанимирует прежде всего доисторические стереотипы и дорациональные практики, находится в конфронтации с общественно-историческими достижениями эпохи модернизации и предпочитает простые формы решения сложных социокультурных проблем современного общества.

Научная новизна исследования заключается в том, что впервые проанализированы последствия использования социальной мифологии в глобализационных общественных трансформациях, показано, что глобальный мир не может эффективно обустроить современное геополитическое пространство и теряет историческую перспективу прежде всего через его сужение до размеров неестественной глобальной мифологии.

Ключевые слова: миф, социальный миф, социальная мифология, мифологема, образ, символ, мифотворчество, социальная память, глобализация.

Vusatiuk A.O. Social mythology in the context of globalization

Thesis for the degree of the Candidate of Sciences in philosophy. Specialty 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

The dissertation is devoted to the analysis of the poorly researched topic of social philosophy, a social and cultural phenomenon of modern societies in the conditions of the process of globalization. The main theoretical approaches to mythology, which were formed at the present time within the limits of humanitarian knowledge, were studied and distributed according to historical stages and theoretical directions. Among them, the most optimal ones are those included in the field of social philosophy and rely on sociocultural, social and civilization foundations in the interpretation of this phenomenon. On the basis of the socio-philosophical analysis formed at the intersection of the "linear" and "cyclic" theoretical approaches typical for classical and post-classical philosophy, the transhistorical essence of social mythology, which is not historically transient, but is inherent in all historical epochs, is revealed and analyzed from the archaic to the global present.

In the context of globalizational transformations of modern societies, a comparative analysis of the social mythology of modern (industrial) societies of the 17th-20th centuries and the social mythology of the post-industrial (postmodernist) era of globalization was conducted. It was discovered that the social mythology of the modern type is historically and culturally determined and closely related to the phenomenon of social memory, while the social mythology of the postmodern type tends to reject historical experience, leveling the cultural achievements of historical civilizations in all its unique manifolds and is directed to the total deconstruction of the ascendant foundations of traditional social life. It is shown that the myth is much more stable creation in the ontological dimension than the other world-view forms of human existence. Mythological outlook is inherent in humankind at every stage of social, cultural, spiritual and scientific development, but manifests itself in a different way. It is disclosed that social mythology of modern globalization, although it differs from traditional mythology, has similar features with it. The main feature of modern social mythology lies in the fact that it is devoid of internal unity. It is an unstable connection of many fragmented forms and heterogeneous processes, relates mainly to chaotic types of formations and, accordingly, cannot appear as a system that is put into self-organization. The carried out socio-philosophical analysis of modern mythology in the conditions of globalization has shown that this sociocultural phenomenon resuscitates primarily prehistoric stereotypes and subsidiary practices. It is in confrontation with the socio-historical achievements of the modernization era and prefers the simplest forms of solving complex socio-cultural problems of modern society, which can contribute to cultural degradation and the destruction of its (society) basic foundations.

The scientific novelty of the study is that for the first time the consequences of using social mythology in globalizational social transformations have been analyzed. It was found that the global world cannot effectively equip modern geopolitical space and lose its historical perspective, primarily because of its narrowing to the sizes of unnatural global mythology. Modern social mythology, which accompanies the phenomenon of globalization, now has an artificial, unstable, transient nature.

Key words: myth, social myth, social mythology, mythologeme, image, symbol, myth creation, social memory, globalization.

Підписано до друку 15.09.2017 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Умов.друк.арк. 0,9. Облік.видав.арк. 0,9

Наклад 100 прим. Зам. № 260

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.